IV/14. A szocializmus eszméje – a marxizmus

A szocializmus kialakulása

A szocializmus a 19. században, az ipari forradalom következtében kialakuló társadalmi problémákra adott válaszként jelent meg. A gyáripar fejlődésével egyre többen váltak bérmunkássá, miközben a gyártulajdonosok és a vállalkozók jelentős vagyonra tettek szert.

A munkások helyzete gyakran nehéz volt. Hosszú munkaidő, alacsony bérek, rossz munkakörülmények és bizonytalan megélhetés jellemezte az életüket. A gyermekmunka is elterjedt volt. A munkásoknak kezdetben kevés lehetőségük volt arra, hogy érdekeiket érvényesítsék.

A szocialista gondolkodók úgy vélték, hogy a társadalmi egyenlőtlenségek nem pusztán az egyéni különbségekből fakadnak, hanem a gazdasági és tulajdonviszonyokból is. Olyan társadalom megteremtését tartották szükségesnek, amelyben csökkennek az egyenlőtlenségek, és a dolgozók érdekei nagyobb szerepet kapnak.

Marx és Engels tanai

A szocialista eszmék egyik legnagyobb hatású irányzatát Karl Marx német filozófus és Friedrich Engels német gondolkodó dolgozta ki a 19. század közepén. Tanításukat marxizmusnak nevezzük.

Marx és Engels 1848-ban jelentette meg a *Kommunista kiáltvány* című művét, amelyben a kapitalista társadalom működését bírálták, és a munkásság történelmi szerepét hangsúlyozták.

A marxizmus szerint a történelem alakulásában meghatározó szerepet játszanak a gazdasági viszonyok és a társadalmi osztályok közötti ellentétek. Marx úgy vélte, hogy a történelem során a különböző társadalmi csoportok érdekei gyakran ütköztek egymással. Ezt az ellentétet osztályharcnak nevezte.

A kapitalista társadalomban Marx két meghatározó osztályt különböztetett meg:

- **Burzsoázia:** a tőkés tulajdonosok csoportja, akik birtokolják a gyárakat, a gépeket és más termelőeszközöket.
- **Proletariátus:** a bérből élő munkások csoportja, akik saját munkaerejük eladásából tartják fenn magukat.

Marx szerint a két osztály érdekei ellentétesek. A tőkések nyereségre törekszenek, míg a munkások magasabb béreket és jobb életkörülményeket szeretnének. Marx úgy gondolta, hogy a kapitalista rendszerben a munkások által megtermelt érték egy része a tulajdonosok nyereségévé válik.

A marxizmus céljai

Marx és Engels szerint a munkásságnak fel kell ismernie közös érdekeit, és meg kell szerveződnie a kapitalista rendszer megváltoztatására. Elképzelésük szerint a proletariátus forradalom útján átveheti a politikai hatalmat, majd megszüntetheti a tőkés tulajdonon alapuló társadalmi rendet.

A marxizmus végső célja egy osztály nélküli kommunista társadalom megteremtése volt, amelyben megszűnnek az osztályok közötti kizsákmányoló viszonyok. Ehhez kapcsolódott a termelőeszközök magántulajdonának felszámolása. A termelőeszközök közé tartoznak például a gyárak, a gépek és a nagyüzemi termeléshez szükséges eszközök.

Fontos, hogy Marx elképzelései nem azonosak a később létrejött kommunista diktatúrák tényleges működésével. A 20. században egyes politikai mozgalmak Marx tanításaira hivatkozva hoztak létre egypárti rendszereket, amelyek történetét külön témakörben tanuljuk.

Fontos fogalmak

- **Szocializmus:** a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentését és a társadalmi-gazdasági viszonyok átalakítását célzó eszmék összessége.
- **Marxizmus:** Karl Marx és Friedrich Engels társadalomelmélete és politikai tanítása.
- **Kapitalizmus:** olyan gazdasági rendszer, amelyben a termelőeszközök jelentős része magántulajdonban van, a termelés pedig jellemzően piaci viszonyok között zajlik.
- **Burzsoázia:** a tőkés tulajdonosok társadalmi osztálya.
- **Proletariátus:** a bérmunkások társadalmi osztálya.
- **Osztályharc:** a különböző társadalmi osztályok ellentétes érdekeiből fakadó küzdelem.
- **Termelőeszközök:** a termeléshez szükséges eszközök, például a gyárak és a gépek.